

De kracht van preventieve gezinsondersteuning

Elk kind heeft het recht om op te groeien op een veilige en stimulerende plek en de kans om zijn of haar potentieel volledig te benutten. Niet alle gezinnen hebben echter toegang tot de middelen die nodig zijn om deze ideale omgeving te bieden. Hier kan preventieve gezinsondersteuning een cruciale rol spelen. Een sterk pleidooi van **Home-Start Vlaanderen** voor een (gezins)beleid dat zich sterker op preventie durft te richten.

Home-Start in Vlaanderen en Brussel

Home-Start Vlaanderen vzw biedt gezinsondersteuning aan gezinnen met jonge kinderen, vanaf de zwangerschap. Opgeleide Home-Startvrijwilligers bieden wekelijks, als vriend aan huis, sociale en opvoedkundige steun, om de zelfredzaamheid van en het sociaal netwerk rond het gezin te vergroten.

Via lokale Home-Startwerkingen organiseert Home-Start Vlaanderen vzw met lokale partners, besturen en Huizen van het Kind solidariteit tussen burgers en vrijwillig engagement in de stad of de gemeente door vrijwilligers te werven, op te leiden en te matchen aan een gezin met een ondersteuningsvraag. Zo brengt ze burgers en gezinnen met elkaar in contact die elkaar anders niet zo vanzelfsprekend ontmoeten.

www.homestartvlaanderen.be

1. Durf inzetten op preventie en voorkom crisiszorg

Een kansrijke omgeving creëren voor kinderen vraagt initiatieven op verschillende levensdomeinen en contexten. Zulke contexten bieden de **ruimte en steun om een identiteit als ouder in een samenleving te kunnen ontwikkelen en ouders te versterken in hun opvoedingsrol**. Investeer in preventieve buffers die ouders de steun bieden die ze nodig hebben, zodat ze veerkrachtig blijven, ook wanneer het opvoeden onder druk staat. Een sterke preventieve aanpak is maar mogelijk als er voldoende ondersteunende elementen in de nabije omgeving aanwezig zijn.

2. Maak werk van toegankelijke kwaliteitsvolle voorzieningen

Een samenleving floreert wanneer alle kinderen **toegang** hebben **tot kwaliteitsvolle onderwijs-, gezondheids- en welzijnsvoorzieningen**. **Werk aan structurele oorzaken** zoals een ongelijke toegang tot essentiële voorzieningen, discriminatie en vooroordelen in de samenleving die gezinnen met jonge kinderen belemmeren om op eigen kracht deel te nemen aan die samenleving.

3. Erken en investeer in de ondersteunende en preventieve inzet van vrijwilligers

Een sterk netwerk functioneert als beschermende factor voor gezinnen, maakt ouders zelfzekerder en gezinnen weerbaarder. Vrijwillige gezinsondersteuners maken voor een langere tijd deel uit van het netwerk van een gezin, bouwen een vertrouwensrelatie op en **werken** van daaruit **op maat en tempo van de gezinsleden aan de zelfredzaamheid van het gezin**. Het **volgehouden en langdurig ondersteunen** van gezinnen in een kwetsbare (financiële) situatie is vaak noodzakelijk om hun toegang te realiseren tot kwaliteitsvolle voorzieningen en basisrechten. Vrijwillige gezinsondersteuners geven mee vorm aan een gemeenschap waar sociale steun en verbondenheid gestimuleerd wordt. Waardeer vrijwilligers door dit werk te **erkennen en te ondersteunen met middelen die kwaliteitsvol werken mogelijk maken**.

De kracht van preventieve gezinsondersteuning - toelichting

Via een wekelijks bezoek aan huis ervaren vrijwilligers en coördinatoren vanop de eerste rij tegen welke drempels gezinnen met jonge kinderen in een kwetsbare situatie vandaag aanlopen. Vanuit deze praktijk houdt Home-Start een sterk pleidooi voor een (gezins)beleid dat zich sterker op preventie richt.

*Hoe zorgen wij als samenleving voor onze kinderen? Hoe benaderen wij ouders in een kwetsbare situatie? Zien we hun kwetsbaarheid en spreken we hen aan in hun waardigheid? **Hoe zorgen wij als samenleving ervoor dat alle ouders hun kinderen kunnen laten opgroeien in waardige omstandigheden en op een plek die kansen biedt? Die verantwoordelijkheid kan je niet alleen bij de ouders leggen, daar draagt een hele samenleving aan bij. Een samenleving heeft er op haar beurt ook baat bij dat elk kind zijn potentieel kan ontwikkelen en benutten.***

1. Durf inzetten op preventie en investeer in beschermende factoren

Preventie door presentie is werken aan veerkrachtige gezinnen

Verbinding voelen met anderen en de samenleving is cruciaal. Dat geldt voor iedereen, zeker voor gezinnen met jonge kinderen in een kwetsbare situatie die niet of onvoldoende kunnen terugvallen op een netwerk dat praktische en emotionele steun biedt. Een sterk netwerk functioneert als beschermende factor voor gezinnen, maakt ouders zelfzekerder en gezinnen weerbaarder. Ouders kunnen steunen op mensen in de buurt als ze het moeilijk hebben en zelf ook betekenisvol zijn voor anderen.

Tijdens een Home-Starttraject gaat één vrijwilliger minstens één jaar met een gemiddelde van één dagdeel per week bij één gezin aan huis. Via deze wekelijkse huisbezoeken werken vrijwilligers aan de eigenwaarde, de vaardigheden en het zelfvertrouwen van ouders en kinderen. Een belangrijke pijler daarbij is het zoeken naar verbinding tussen het gezin en de samenleving. Het herstellen of uitbouwen van een sociaal netwerk rond het gezin is daar een belangrijk onderdeel van. Door de zelfredzaamheid en het netwerk van ouders te vergroten, leren ze veel voorkomende vragen en problemen - die bij het opvoeden en opgroeien horen - in perspectief te plaatsen en stapsgewijs zelf op te lossen. Ouders ervaren zo meer steun uit hun sociale omgeving.

Lokaal weven aan een netwerk

Steun aan gezinnen moet niet noodzakelijk of uitsluitend bij beroepskrachten worden gezocht: vrijwilligers, familie en burgers vervullen hier een belangrijke rol. Vrijwilligers maken tijdelijk deel uit van het sociaal netwerk van een gezin. Ze hebben de tijd om een relatie op te bouwen met de gezinsleden en vanuit deze relatie op maat en tempo van het gezin te werken aan duurzame verandering. De gelijkwaardigheid en belangeloze en onvoorwaardelijke inzet van de vrijwilliger, de (h)erkenning die de ouders ervaren in het gesprek met de vrijwilliger, maken het mogelijk om gezinnen te bereiken die zich niet zo thuis voelen in onze samenleving en vanuit hun eigen ervaringen weinig geneigd zijn om gebruik te maken van bestaande voorzieningen. De ondersteuning is breed, integraal en richt zich op het kind, de ouders en hun omgeving.

Een kansrijke omgeving creëren voor kinderen vraagt initiatieven op verschillende levensdomeinen en contexten. Deze contexten bieden de ruimte en steun om een identiteit als ouder in een samenleving te kunnen ontwikkelen en ouders te versterken in hun opvoedingsrol, zodat ze veerkrachtig blijven, ook wanneer het opvoeden onder druk staat.

2. Toegankelijke kwaliteitsvolle voorzieningen

Kinderen hebben zelf geen invloed op de (economische) situatie waar ze in opgroeien. Dit betekent niet dat we alle verantwoordelijkheid bij de ouders leggen. Structurele oorzaken zoals een ongelijke toegang tot essentiële voorzieningen, discriminatie en vooroordelen in de samenleving belemmeren een aantal gezinnen met jonge kinderen om op eigen kracht deel te nemen aan die samenleving.

Het volgehouden en langdurig ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare (financiële) situatie is noodzakelijk om hun toegang tot kwaliteitsvolle voorzieningen en basisrechten zoals gezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs te realiseren: belangrijke hefboomen om de gevolgen van deprivatie op korte en lange termijn tegen te gaan. Het doordacht inzetten en versterken van effectieve en structurele beleidsmaatregelen op die verschillende domeinen is noodzakelijk om gezinsarmoede en ongelijkheid te reduceren.

Signalen vanuit de gezinnen

Het uitbouwen van een toegankelijke en kwaliteitsvolle basisdienstverlening is cruciaal in functie van het realiseren van sociale rechten die bijdragen tot participatie van ouders en kinderen in de samenleving.

Toch ervaren Home-Startvrijwilligers, samen met hun gezin, heel wat drempels om gebruik te maken van die bestaande voorzieningen en vergt het realiseren van grondrechten best wat vaardigheden, tijd en energie.

- De **digitale kloof** belemmert gelijke toegang tot grondrechten: afspraken maken, schooltaken indienen, communicatie opvolgen, premies aanvragen, bankzaken regelen, ... zijn nu vaak moeilijk tot onmogelijk of vragen een meerkost indien ze in real life gebeuren.
- **Gezinsinkomen:** het aantal Home-Startgezinnen waar geen arbeidsinkomen aanwezig is, daalde in 2023. Toch merken we dat deze inkomens niet voldoende zijn om als gezin op een volwaardige manier deel te nemen aan de samenleving. Vaak ligt het inkomen onder of schuurt het tegen de armoedegrens en zijn de jobs niet duurzaam, niet bereikbaar of niet te combineren met de zorg voor de kinderen (interim, tijdelijke contracten, zware arbeid, onmogelijke werkuren, geen afgestemd openbaar vervoer)
- Gezinnen in een kwetsbare situatie geven aan dat een **brugfiguur** een noodzakelijke steun is om de afstand tot voorzieningen en diensten te overbruggen. Home-Startvrijwilligers kunnen deze rol opnemen en de schakel zijn tussen de ouders en kinderen en de ondersteunende diensten.
- **Mobiliteit:** heel wat gezinnen zijn afhankelijk van het openbaar vervoer. Het openbaar vervoersaanbod inperken of duurder maken, ontzegt de meest kwetsbare burgers de deelname aan de samenleving (vrije tijd, school, kinderopvang, arbeid, gezondheid). Bovendien liggen heel wat sociale woonwijken of noodwoningen op een locatie waar weinig openbaar vervoersaanbod is.

- Financiële zorgen en **huisvestingstress** hebben een enorme impact op het gezin. Gezinnen wonen vaak te klein en ongezond. Betaalbare alternatieven zijn er vandaag niet, wat hen extra kwetsbaar maakt voor malafide huisbazen. Het voorbije jaar telden we verschillende uithuiszettingen wegens onbewoonbaarverklaring. Gezinnen komen soms letterlijk op straat terecht of worden ondergebracht in hotelkamers. Ouders geven aan dat dit een traumatische ervaring is. Indien er geen woonzekerheid is, kan er in gezinnen op

geen enkel ander levensdomein aan de slag gegaan worden. **Sociale huisvesting moet een prioriteit zijn, met daarnaast de automatische toekenning van de huurpremie.**

- **Onderwijs** wordt door de meeste ouders aangeduid als bijzonder belangrijk. In gesprekken met de ouders wordt steeds geduid op het belang van goed onderwijs, het behalen van goede punten en een diploma. Voor vele ouders is dit de manier om hun kinderen te laten klimmen op de sociale ladder. Toch merken we vanuit het onderwijs een andere blik: ouders wordt onvoldoende betrokkenheid verweten, de **communicatie** verloopt stroef, facturen onbetaald. We juichen de projecten met brugfiguren toe, maar pleiten - naast een uitbreiding van de maximumfactuur - ook voor een mentaliteitswijziging vanuit de scholen: een open schoolpoort, schoolfacturen vlot in stukjes kunnen betalen zonder daarvoor een aanvraag te moeten doen, een prijsbewust uitstappenbeleid, **dialog met ouders**, huisbezoeken bij ouders die onbereikbaar zijn, een actief taalstimuleringsbeleid en het huiswerkbeleid durven in vraag stellen.
- **Vrije tijd en kinderopvang:** de sociale en pedagogische functies die kinderopvang en buitenschoolse activiteiten vervullen zijn van belang voor kinderen die opgroeien in een kwetsbare situatie: onbezorgd spelen en gestimuleerd worden en een oefenplek zijn voor taal en sociale vaardigheden. Heel wat gezinnen maken gebruik van het sociaal tarief via de UiTPAS, toch merken we dat er ook andere drempels in de weg zitten: mobiliteit, geen aanbod in de buurt, te weinig aanbod op maat, digitale drempel om in te schrijven, racisme, de regels en afspraken niet begrijpen of kennen, ... Home-Startvrijwilligers zetten gezinnen en kinderen op weg of gaan op zoek naar laagdrempelige initiatieven in de buurt. Eens gezinnen de weg gevonden hebben, zijn vrijetijdsactiviteiten de uitgelezen weg om het netwerk rond het gezin te vergroten.

3. Erken en investeer in de ondersteunende en preventieve inzet van vrijwilligers

De verdere uitrol in Vlaanderen en Brussel van laagdrempelige en preventieve gezinsondersteunende initiatieven is een uitdaging, maar noodzakelijk om samen met de lokale besturen en de Huizen van het Kind meer gezinnen nabij te zijn. Dat de nadruk ook in het kader van 'Vroeg en Nabij' op het preventieve werk wordt gelegd, stemt ons hoopvol. Indien de preventieve inzet van vrijwillige gezinsondersteuners van betekenis wordt gevonden - zoals we regelmatig horen - dient de

werking versterkt en middelen voorzien te worden voor de verdere stimulering van de informele zorg. **Een sterke preventieve en omgevingsgerichte aanpak is maar mogelijk als er voldoende ondersteunende elementen in de nabije omgeving aanwezig zijn.**

Vandaag ervaren Home-Startvrijwilligers en medewerkers een sterk appél om in te zetten op de diverse noden waar gezinnen mee kampen, wanneer wachtlijsten groter worden of deuren gesloten zijn in de sector. Vrijwilligers zijn echter geen hulpverleners. Complexe gezinssituaties vragen expertise en overleg tussen verschillende sectoren en een volgehouden afstemming en samenwerking tussen het formeel en het informeel netwerk, om een integrale steun en zorg op maat te kunnen bieden.

Erkenning in en van de sector en een sterke inzet op het voorkomen van problemen door de overheid en de sector, laat ons toe eerder aan de slag te gaan in gezinnen en voorkomt dat gezinssituaties te complex worden en om crisiszorg vragen.

Goed en kwaliteitsvol vrijwilligerswerk vraagt erkenning en ondersteuning door de Vlaamse overheid. Die is er op dit moment te weinig. Een duurzame structurele steun en stimulansen om lokale besturen en professionele hulpverlening te ondersteunen en de stap te laten zetten om mee een gemeenschap vorm te geven waar sociale steun en verbondenheid gestimuleerd wordt, is noodzakelijk. Een volgehouden basiszorg op maat vraagt een duurzame basisfinanciering voor een kwaliteitsvolle basiswerking en ruimte voor visieontwikkeling op lange termijn.

Vrijwilligers werken gratis maar vrijwilligerswerk is niet gratis. Er is een sterke onderbouw nodig die instaat voor een goede opleiding en opvolging van vrijwilligers en professionals in de organisatie. Er zijn middelen nodig voor communicatiecampagnes, vorming, ontwikkelen van materialen, onderzoek en kwaliteitsbewaking. Dat kost geld, maar is tegelijk vele malen goedkoper dan in deze primaire preventieve situaties beroep te doen op professionele hulp. Beroep doen op burgerinzet is goed, maar kan maar vruchtbaar zijn op langere termijn als er ook middelen zijn. Slechts 4 van de 12 Home-Startwerkingen ontvangen een kleine bijdrage van om en bij de 30.000 euro per jaar van de Vlaamse Overheid.

Als een werking wordt erkend, moet er ook financiële steun vanuit de overheid voorzien worden. Dit is vandaag niet het geval.

Vrijwilligerswerk is onbetaalbaar: waardeer hen door hen goed te ondersteunen met middelen om **kwaliteitsvol** te kunnen **werken in lokale afdelingen**; middelen voor de verdere uitrol van vrijwilligerswerk in de preventieve gezinsondersteuning in Vlaanderen, expertisedeling, kwaliteitsbewaking en inzetten op partnerschappen met de Huizen van het Kind, 1G1P-netwerken, eerstelijnszones en middelen voor (landelijke) informatiecampagnes voor deze preventieve ondersteuning.

Home-Start-vrijwilligers komen wekelijks aan huis en ervaren vanuit een bevoorrechte positie de drempels waar gezinnen tegenaan lopen. **Samenwerken en signaleren in netwerken** en kennis en expertise inzetten ter ondersteuning van andere organisaties en beleid vraagt overleg en tijd.

Wij zijn er alvast klaar voor om ook de komende jaren daadwerkelijk de preventieve ondersteuning samen op de kaart zetten in Vlaanderen en Brussel: **Vroeg en Nabij**.

www.homestartvlaanderen.be | info@homestartvlaanderen.be | 0497 555 628

© Home-Start Vlaanderen vzw | maart 2024

